

УДК 371.3::821.163.41"04/14"
821.163.41.09-97"12"
372.26-057.874
https://doi.org/10.18485/kij.2017.64.3_4.2

ГОРДАНА Р. ШТАСНИ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 24. 10. 2017.
Прихваћен: 13. 12. 2017.

ЈЕЗИЧКЕ БАРИЈЕРЕ У ПЕРЦЕПЦИЈИ ДЕЛА СРЕДЊОВЕКОВНЕ КЊИЖЕВНОСТИ**

Познато је да ученици у основној школи теже прихватају и разумеју дела средњовековне књижевности. С намером да утврдимо у којој је мери језик дела препрека у перцепцији текста овога типа, 2016. године спроведено је истраживање којим је обухваћено 110 ученика VII разреда Основне школе „Петефи Шандор” у Новом Саду. Ученици су попуњавали анкету у којој су биле заступљене издвојене реченице из Савине *Посланице игуману Спиридону* са захтевом да напишу како разумеју фокусиране изразе у једном ширем контексту. У раду представљамо резултате спроведене анкете са одговарајућим тумачењима.

Кључне речи: српска средњовековна књижевност у настави, Савина *Посланица игуману Спиридону*, анкетирање.

1. Увод

Дела средњовековне књижевности наилазе на тежи пријем код ученика. Истраживање Елизабете Каралић из 2013. године, којим је обухваћено 50 наставника српског језика и књижевности, указује на неке разлоге оваквом стању у настави. „Већина наставника сматра да је препрека у остваривању наставе српске средњовековне књижевности језик којим су писана дела и неразумевање текстова због временске дистанце. Многи су навели као препреку и недовољно знање ученика из историје и других области, као и саму незаинтересованост ученика за ову врсту књижевности. Чак 50% наставника није одговорило на ово питање (Каралић 2013: 248).

* gordanastasni@ff.uns.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Проблем може бити и неодговарајући методички приступ тектовима овога типа. Димитрије Богдановић (1984: 135) истиче да настава средњовековне књижевности не сме остати на историјском нивоу, већ се мора бавити семиотичким планом, интерпретацијом књижевних појава, с циљем да се приближи и открива унутрашњи свет дела и његове естетске вредности које почивају на средњовековној поетици и специфичном језичком изразу.

Успешан аналитичко-интерпретативни приступ делу средњовековне књижевности обезбеђује се у првом реду поузданом рецепцијом текста. Наиме, језик и стил којим је дело писано односно преведено јавља се као једна од препрека за добро разумевање текста. Стога је спроведено истраживање с намером да проверимо колико и како ученици разумеју одређене изразе и конструкције из Савине *Посланице игуману Спиридону*.¹

2. Језик Савине *Посланице игуману Спиридону*

Свети Сава (око 1174–1236) на свом другом ходочашћу (1233) у Јерусалим писао је Спиридону, игуману манастира Студеница. *Посланица* је писана српскословенским језиком с елементима народног говора. Дакле, у њој има делова који су писани на чистом српскословенском, али и делова где се тај језик меша с народним, који понегде чак и преовлађује. „У *Писму Спиридону* контраст је најизразитији. Иза првог дела писма, који је потписан церемонијално и званично, следи пост скриптур у сасвим промењеном тону. Према мишљењу П. Ивића, аутор с једне врсте изражавања прелази на другу због улоге коју игра предмет изражавања. „О божанственом се смело писати само посвећеним језиком књига, али зато није било препреке да се приватна порука пријатељу саопшти језиком свакидашњице, оним којим се о истом предмету и усмено говорило. Оваква или слична расподела изражајних кодова остаће обична у српској писмености још много векова после Саве Немањића” (Ивић 1979: 167–175).

Посланица игуману Спиридону сачувана је у виду преписа у *Отачнику* из XV века, који је припадао манастиру Велика Ремета. Оригинал писма не постоји, а без преписа би му се изгубио сваки траг. Управо ова чињеница истиче значај преписивачког рада. Ђуро Даничић, који је 1872. године приредио и обја-

¹ С обзиром на то да је дело у форми писма, иако то програмом за VII разред основне школе није предвиђено, ипак је потребно приближити ученицима епистоларни средњовековни жанр и његове стилске и језичке особености, наравно у најопштијим цртама. У том смислу може се рећи да *посланица* (посланице, епистола) представља жанр који је био познат још у античкој, а негован и развијан и у византијској књижевности. И у српској средњовековној књижевности присутна су сведочанства о епистоларном духовном општењу и неговању посланице. „Поред тога што сведоче о приватном животу људи средњег века, који је и за познаваоце овог периода једним делом остао непознаница, посланице могу да представљају и важан историјски извор, неопходан за реконструкцију слике времена, културне идеологије и историје идеја” (<http://www.academia.edu>).

вио рукопис сачуван у фрушкогорском манастиру, закључује да је то врло веран препис с нехотичним грешкама.²

Ученици се свакако сусрећу с преводом *Посланице*, али је за наставнике добро да се упознају и с њеним преписом како би што боље проникли у суштину и лепоту текста. У читанкама је углавном заступљен превод Лазара Мирковића у редакцији Димитрија Богдановића.

3. Анкета и резултати анкете

Из *Посланице* су издвојене поједине реченице у којима су истакнуте речи и изрази типични за средњовековни књижевни стил, чије правилно разумевање често подразумева и знања која би ученици требало да стичу на часовима веронауке. Међутим, будући да сви ученици не похађају веронауку, многим је рецепција средњовековних текстова посебно отежана. Ипак, интересовало нас је како ће ученици издвојене изразе из *Посланице* разумети на основу контекста у којем се појављују.

Анкетирано је 110 ученика VII разреда Основне школе „Петефи Шандор” у Новом Саду. Анкету је 2016. године спровела Маја Живковић, професор српског језика и књижевности.³

АНКЕТА

Напиши како разумеш значење издвојених речи и конструкција у реченицама из Савине *Посланице игуману Спиридону*.

1. У Господу Богу превазљубљени мој божанствени сине, јеромонаше Спиридоне.
2. Најпре уредисмо за ваше спомињање у светих, потом обиђосмо света места.
3. ...пошто нас стиже путни труд...
4. ...остављамо на Божје расуђење живот наш и смрт нашу...
5. А ти, човече равне душе, владико мој, познаниче мој...
6. Писа милошћу Божјом први архиепископ све српске земље, *Сава грешни*.
7. И моли се за нас, служитељу Христов, да нас Бог *укрепи* и сачува, да бисмо опет к вама дошли.

Од укупно 110 анкетираних, 87 ученика (79,08%) покушало је да објасни како разуме бар неке од издвојених речи и изрази из Савине *Посланице*. Дакле, 23 ученика (20,9%) није уопште одговорило на постављене захтеве.⁴ Резултати анкете представљени су за свако питање посебно.

² Даничић, Ђуро (1872). *Poslanica sv. Save arhiepiskopa srpskog iz Jerusalima u Studenicu igumanu Spiridonu. Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. IV. Zagreb. 230–231.

³ Анкета се може применити и као вид припремних истраживачких задатака.

⁴ У даљем представљању резултата бројчани подаци и проценти исказиваће се у односу на број ученика који су одговорили бар на неко од постављених питања (87). Уз одговоре, дајемо и податак о учесталости уколико је било два или више истих одговора ученика.

1. У Господу Богу превазљубљени мој божанствени сине,
јеромонаше Спиридоне.

*

Од укупно 87 ученика, њих 43 (49,42%) није навело како разуме израз у *Господу Богу*. Одговори ученика у вези с овом конструкцијом могу се класификовати у две групе.

- а) У првој групи одговора синтагма *Господ Бог* замењена је навођењем теонимских синонима (6): *једини Отац* (3), *Творац неба и земље* (2), *Светиња* или је цела синтагма замењена познатијим устаљеним, али неодговарајућим изразом *У име Господа Бога*.
- б) Друга група одговора фокусирана је на предлог *у* и заснива се на његовој замени (3): *о Богу* (2), *унутар Бога*, као и на интерпретацији подстакнутој семантиком самога предлога (3): *нешто се налази у Богу* (2); *да су у Њему сва решења*. Овој групи одговара припада и прихватљиво тумачење наведеног израза у *вери* (2), као његов најближи семантички еквивалент.

Ученици су увидели да је цела конструкција исказана у религиозном, верском духу, те су и њихова тумачења, иако непрецизна, у најширем смислу ипак контекстуално усклађена.

*

Од укупног броја ученика, њих 38 (43,67%) није навело како разуме реч *превазљубљени*. Одговори су веома хетерогени и могу се према семантичкој сродности сврстати у неколико група.

а) Прву групу одговора чине лексеме којима се исказује Савин емотиван однос према игуману Спиридону.

вољени	<i>вољени</i> (5), <i>превољени</i> , <i>највољенији</i> , <i>јако воли</i> , <i>превише волети</i>	9
драги	<i>драги</i> (8), <i>предраги</i> (2)	10
љубљени	<i>љубљени</i> (2)	2
обожавани	<i>обожавани</i>	1
омиљени	<i>омиљени</i>	1
		23

б) У другој су групи лексеме којима се исказује Савин више формални него срдачни однос према игуману Спиридону (8): *поштовани* (6); *уважени*; *цењени*.

в) Трећој групи одговора припадају лексеме којима се указује на карактерне особине или унутрашње стање игумана Спиридона (4): *љубазан, превише љубазан, превише добар* (2).

г) У четвртој групи су речи и синтагме које говоре о емотивном стању игумана Спиридона (6): *пун љубави, заљубљен* (2), *јачо заљубљен, превише заљубљен* (2).

д) И, на крају, пету групу одговора чине синтагме и изрази који се односе на емотивни и пријатељски однос између Саве и Спиридона (2): *прва љубав, да су превазишли љубав*.

Најближи семантички еквиваленти лексеми *превазљубљени* садржани су у одговорима ученика којима се вербализују концепти *вољени* и *драги*. Таквих је одговора укупно 19 (21,83%).

*

Већина ученика, њих 58 (66,66%), написала је како разуме израз *божанствени сине*.

а) Једну групу чине одговори у којима ученици покушавају да идентификују на кога се односи израз *божанствени сине*.

Исус Христос	<i>Божји син Исус Христос, Исус Христос, Господов син, син Бога, син Господа Бога, син Бога Оца, Христ</i>	21
син Исуса Христа	<i>син од Бога Исуса Христа, Христов син</i> (2)	3
Спиридон	<i>Спиридон</i> (2)	2
слуга божји	<i>слуга божји</i>	1
светац	<i>светац</i>	1
велики свештеник	<i>велики свештеник</i>	1
син неког владара	<i>син неког владара</i>	1
брат	<i>мој брате</i>	1
		31

У овој се групи придев *божји* јавља са највишом учесталošћу, али уз Исуса Христа, па се стога не може сматрати прихватљивим одговором.

б) Другој групи припадају одговори у којим се наводе еквиваленти у форми синтагме са управним делом:

- син: *добар син* (5), *побожни син, савршени син* (2), *драги син* (2), *леп син*;
- човек: *добар човек, поштен човек*;
- пријатељ: *добар пријатељ*;
- дете: *свето дете*.

У одговорима ученика придевима: *добар, побожан, савршен, драги, леп, поштен, свет* детерминишу се односно квалификују лексеме *син, човек, пријатељ, дете* и они представљају семантичке кореспонденте придева *божанствени*.

в) У трећој су групи одговори фокусирани на објашњење значења придева *божанствени*. Два ученика наводе придеве *безгрешан* и *величанствени*.

Придев *добар* ученици сматрају најближим семантичким еквивалентом придева *божанствени*, што, уз одговор *величанствени*, може бити прихватљиво. Како наводи Костић (1999), придев *добар* један је од најфреквентнијих придева у српском језику и има широку семантику: 1. а. који је позитивних особина, б. који је племенитих особина, 2. а. приличан, знатан, велик, б. који је пуне или препуне мере, 3. јак, здрав, 4. имућан; угледан, 5. родан, плодан, б. користан, 7. лековит, 8. скуп; супр. јефтин, 9. угодан, пријатан. Ученицима овај захтев није био лак. Примарно значењу придева *божанствени* 'величанствен, узвишен, изванредан, диван' могло би им бити познато, али у другачијем контексту, док су остала значења 'божански' и 'божји' семантички блиска и имају специфичну употребу.⁵

2. Најпре уредисмо за ваше *спомињање у светих*, потом обиђосмо света места.

Од 87 ученика, 56 (64,36%) није покушало да одговори на овај захтев. Већина ученика повезује истакнути израз са глаголима говорења: *молити се, заклињати се, клети, причати/испричати, помињати, хвалити, поштовати* (исказивати поштовање).

молити се	<i>спомињање у цркви током молитве; молитва, мољење; да су се молили за њих; моли се за њега; да су се молили за њих; прво молитва на обилазак манастира; спомињање у молитви</i>	9
заклињати се	<i>заклињање</i>	1
клети	<i>амин, куњење</i>	1
причати/испричати	<i>причати о свецима; испричамо им за вас</i>	2
спомињати	<i>помињање свецима; ваше спомињање код светих; свеци помињу нечије име с поштовањем; неко их спомиње на светим местима</i>	4

⁵ Према РСАНУ, придев *божанствен* има следећа значења: 1. величанствен, узвишен, изванредан, диван, 2. в. *божански* (2.а. који има својства бога, који спада у ред божанства, б. који је раван, сличан божанству, који је као у божанства), 3. *бож(и)ји* (1. који припада богу, који потиче од бога, који је од бога дат, 2. који је богу у вољи; који је одан богу, који је посвећен богу), 3. који се осећа према богу, који се има од бога, 4. за појачавање значења именица а. велики, веома велики, б. прави, правцати. в. покр. прост, једноставан, г. без специфичног значења, 5. као стални атрибут у разним синтагмама, понајчешће у биолошким називима. У РМС су придеви *божанствен* и *божански* означени као истозначнице.

хвалити кога (шта)	<i>хвалити</i>	1
поштовање	<i>поштовање; поштовање Богу као светој особи (2)</i>	3
		21

Друга група одговора заснива се на глаголима различите, тематски неповезане семантике, којима се открива да ученици не разумеју значење издвојеног исказа.

изаћи	<i>излазак пред Бога</i>	1
постати	<i>постати светац</i>	1
сачувати	<i>да се сачува у историји</i>	1
средити	<i>нешто су средили, а онда ишли на света места</i>	1
		4

Дакле, само се одговори који садрже глагол *молити се* могу довести у ближу семантичку везу са синтагмом *спомињање у светих*, а таквих је одговора 10 (34%). Наиме, у православној цркви верници предају цедуљице са именима (живих и мртвих) ради помињања за време богослужења.

3. ...пошто нас стиже путни труд...

На ово питање није одговорило 36 ученика (41,37%). Прву групу прихватљивих одговора чине они који се доводе у везу са глаголом *уморити се* односно именицом *умор* (14): *умор* (12); *уморити се*; *уморисмо се* или *напор* (1): *стиже их путни напор*.

У одговорима ученика забележене су и лексеме које нису одговарајући семантички еквивалентни лексеми *труд*: *смрт*, *рад*, *старост*, *карма*.

смрт	<i>смрт (3), стиже нас смрт (5), долази смрт</i>	9
рад/радити	<i>чека нас тежак рад (2); пуно рада, годинама све више рада; напорно смо радили</i>	5
старост	<i>стиже их старост, старење, стижу их године</i>	3
карма	<i>карма</i>	1
		18

Такође су неприхватљиви и они одговори у којима је дошло до померања фокуса са управне речи у синтагми (*труд*) на њен атрибут (*путни*). Укупно је 8 таквих одговора: *чека их дуг пут*; *дуго путовање* (2), *напоран пут* (3); *путују*; *путујемо дуго*.

Неки ученици (5) дају одговор у виду парафразе наведеног исказа чији је семантички носилац реч *труд*: *труд који је уложио кроз путовање; оно за шта смо се потрудили добили смо корист од тога; мораћемо доста да се трудимо; кад нам се исплати наш труд, труде се да преживе пут*; док други (3) наводе такве парафразе које по смислу никако не одговарају наведеном исказу из *Посланице*: *нешто се остварило, време ће учинити своје, треба се брже ходати*.

4. ...остављамо на *Божје расуђење* живот наш и смрт нашу...

На ово питање није одговорило 27 ученика (31%). Дакле, већина ученика је углавном правилно схватило синтагму *Божје расуђење*, од тога су 2 ученика истакнути израз довели у доста уопштену семантичку везу са изразом *вера у Бога*.

Божја одлука (о животу и смрти)	25
Божја воља	16
Божји суд	14
Божја правда	3
	58

Лексему *одлука* ученици с највишом учесталošћу (25) наводе као семантички еквивалент лексеми *расуђивање*. Следе лексеме *воља* и *суд*. Према РМС, лексема *расуђење* има значење ‘расуђивање, резоновање; оцена, суд’, те као најпрецизнији одговор сматрамо синтагму *Божји суд*.⁶

5. А ти, *човече равне душе*, владико мој, познаниче мој...

На ово питање 28 (32,18%) ученика није одговорило. Сва тумачења се могу сврстати у две групе. Првој припадају они са негативном конотацијом (31), другој – одговори са позитивном конотацијом (32).

<i>равнодушан човек</i>	14
<i>човек без осећања</i>	3
<i>човек који нема срца</i>	3
<i>бездушан човек</i>	6
<i>човек без савести</i>	1

⁶ У вези са овим проблемом, теолошко тумачење појма *расуђење*, које долази од божанског просветљења, како то објашњава Старац Исаија Светогорац, тешко би било чак и за оне ученике који похађају веронауку, будући да залази у појмове за које је потребна и старосна зрелост и темељно теолошко образовање.

<i>човек без разумевања</i>	1
<i>човек без милости</i>	1
<i>лош човек</i>	1
<i>човек који не верује у Бога</i>	1
	31

<i>човек чисте душе</i>	11
<i>безгрешан човек</i>	8
<i>човек смерне душе</i>	1
<i>добар човек</i>	2
<i>поштен човек</i>	2
<i>једнак према свима</i>	6
<i>поштован човек</i>	1
<i>брат</i>	1
	32

Ученици који тумаче синтагму *човек равне душе* с негативном конотацијом подстакнути су аналогијом са сложеницом *равнодушан* и њеним значењем у савременом српском језику. Они долазе до закључка да је то *безосећајан, равнодушан* и сл. човек. Други пак на основу ширег контекста (писмо пријатељу) и ужег контекста (део реченице у којој се јавља), закључују да је то човек *чисте душе* (11). Тако придев *раван* на основу одговора ученика формира читав низ синонима *чист – безгрешан – смеран – добар – поштен – поштован*, од придева којим се именују унутрашње карактерне и моралне особине (*чист, безгрешан, смеран*) до оних којима се именују својства која се испољавају у односу према другима односно онако како га други виде (*добар, поштен, поштован*), а међу којима постоји јасно изражена логична веза. Ученици који су навели значење *једнак према свима* вероватно су мотивисани познатим идиомом (*поделити*) на *равне части*.

Међутим, српскословенској сложеници у оригиналу *равнодушан*, што је преведено као *човек равне душе*, одговара значење 'сличан', па се цела синтагма може схватити тако да су Сава и Спиридон слични по души, односно сродне душе.

6. Писа милошћу Божјом први архиепископ све српске земље,
Сава грешни.

На овај захтев није одговорило 48 ученика (55,17%), а већина одговора заснива се на прафразирању (20).

Објашњења са религијском компонентом	<i>Пошто ниједан човек није безгрешан, он себе зове грешним. Обраћа се „грешним” јер тако признаје Богу своје грехе. обичан човек; смртник Сава</i>	4
Објашњење у којем се износи Савин став према игуману	<i>даје му велику важност</i>	1
Парафразе	<i>грешник (2); грешан је; има грехове (3); Значи да је Сава починио грехове и није мучита душа; Сава који је починио неки грех (4); Савини грехови (4); па да је Сава грешан; Грешно је у животу и доносио лоше одлуке; Сава који је некад грешно; кад се човек огрешни; направио је грех и иде у пакао</i>	20
Објашњење у којем се износи позитиван став према Сави	<i>И Сава може да погрешни; свако може да погрешни; нико није савршен</i>	3
Објашњење у којем исказују сумњу у Савин грех и негирање	<i>Сава без греха (2) нешто је згрешно? Сава грешни ГРЕШКА</i>	4
Грех изједначавају са грешком	<i>има пуно грешака; погрешно је нешто (2); велики архиепископ је погрешно (2); Сава грешни / је погрешно (2)</i>	7

Ученици су углавном збуњени оваквим Савиним потписом јер имају на уму Саву свеца. Потребно им је објаснити да је и у другим списима Свети Сава уз своје име наводио епитет *грешни*.⁷ То је био манир средњовековних писаца и преписивача, који свој лични допринос никада нису стављали у први план,

⁷ Свети Сава, који је славу презрео, смирење заволео, Карејски типик отпочиње речима: *Стога и ја, од свих последњи и грешнији, свагда слаб и тром за подвизавање духовно...*, а завршава га потписом: *Од свих последњи, Сава грешни*. Слично говори и у Хиландарском типику, где каже: *...догоди се и мени најхуђем од свију, а уз то и грешном, да вам истишем по реду, као онај који болује...; ...зато и ја грешни и лени и последњи од своју монах Сава..., ја многогрешни и увек тром на подвизавања духовна* (<http://nikodimbogosavljevic.com>).

него су заслуге приписивали другима. Уз свој потпис увек су стављали епитет *грешни, многорешни, богати в гресех* итд. Таквим поступком жели да се истакне повученост и скромност. Прихватљиво је и тумачење ученице: *Пошто ниједан човек није безгрешан, Сава себе зове грешним*. Издвајамо и одговор ученице *Сава који је некад грешно*, којим жели да нагласи ехо Савиног световног живота у односу на његов духовни живот.

7. И моли се за нас, служитељу Христов, да нас Бог укрепи и сачува, да бисмо опет к вама дошли.

На ово питање 33 ученика (38%) није одговорило. Овај израз је највећи број ученика схватило као молитву Богу да нас *Бог чува/пази/брине се о нама* (16); *штити/брани/сачува/спаси од зла/смрти/муке* (13); *да нам помогне* (5).

Прихватљиви су одговори ученика који у своје тумачење глагола *укрепити* укључују компоненте ‘оснажити’, ‘ојачати’, ‘помоћи некоме да што издржи’.⁸

дати снаге	<i>да нам Бог да још мало снаге и живота и да нас сачува; да нам да снагу и сачува од смрти</i> (2)	3
дати здравља	<i>моле се Богу за њихово здравље, да им обезбеди здравље; остави здраве у животу</i>	3
одржи у животу	<i>Да нас Бог одржи у животу; да живимо дуго; да не погину и умру</i>	3
		9

Остали одговори се ни у најширем смислу не могу сматрати семантичким еквивалентима наведеном изразу (8): *да нађемо мир, да их прати срећа и добро, да све држи заједно на једном месту* (2), *жели да буде бољи, Сава моли Спиридона за спас народа, да нас Бог помилује, Да се Бог моли за њих*.

4. Закључак

Анкетираним ученицима су највише проблема створили изрази који садрже лексеме уобичајене у стандарном језику, али примењене у једном специфичном контексту у којем остварују специфично значење, као и изрази карактеристични за религијски дискурс. Најприближније семантичке еквиваленте навели су за изразе који нису строго верски интонирани или за онај са широм употребом самим тим и општепознатом (*Божји суд*).

⁸ Компоненте су издвојене на основу дефиниције лексеме *укрепити* у РМС.

Израз из <i>Посланице</i>	Најприближнији семантички еквива- лент	Број ученика	Процент од 87	Процент од 110
1. а) У Господу Богу	у вери	2	2,29	1,81
1. б) превазљубљени	вољени, драги	19	21,83	17,27
1. в) божанствени сине	божански	0	0	0
2. спомињање у светих	≈ молити се	9	10,34	8,18
3. путни труд	умор, напор	15	17,24	17,24
4. божје расуђење	божји суд	14	16,09	16,09
5. човече равне душе	сродне душе	0	0	0
6. Сава грешни	са намером да се истакне повученост и скромност	0	0	0
7. да нас Бог укрепи	оснажити, ојачати	9	10,34	8,18

Резултати анкете указују на то да ученици у сусрету са текстом из старе српске књижевности имају вишеструке проблеме:

- а) разумевање архаичних израза (*превазљубљени*)⁹,
- б) поједине речи им могу бити познате, али их у датом контексту не разумеју (*божанствени, труд, укрепити*),
- в) схватање непрозирних метафора (*човек равне душе*),
- г) разумевање израза у маниру средњовековних писаца (*Сава грешни*) и
- д) израза везаних за цркву и богослужење (*у Господу Богу; спомињање у светих*).

На основу добијених података можемо закључити да се текстови из старе књижевности не могу анализирати без наставничког доброг познавања средњовековне поетике. У читанкама се изрази обухваћени анкетом углавном не наводе међу непознатим речима и зато су ови резултати добра смерница наставнику на које елементе у тексту треба посебно да обрати пажњу и тако омогући ученицима његову добру рецепцију.

ЛИТЕРАТУРА

Богдановић 1984: Д. Богдановић, *Настава старе српске књижевности. Како предавати књижевност, теоријске основе наставе* (прир. Александар Јовановић), Београд: ЗУНС.

Богосављевић, Никодим. *О аскетици Светог Саве*, <<http://nikodimbogosavljevic.com>>

Ивић 1979: П. Ивић, *Сава Немањић – Свети Сава. Историја и предање*, Београд: Српска академија наука и уметности.

Каралић 2013: Е. Каралић, Препреке у рецепцији српске средњовековне књижевности у настави, у: Б. Димитријевић (ур.), *Филологија – од науке до наставе*, Ниш: Филозофски факултет, 246–255.

Костић 1999: Ђ. Костић, *Фреквенцијски речник савременог српског језика*, Београд: Институт за експерименталну фонетику и патологију говора и Лабораторија за експерименталну психологију.

РМС 1967–1976: *Речник српскохрватског књижевног језика*, Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска.

РСАНУ 1962: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: Институт за српскохрватски језик САНУ.

Томир, Светлана. *Епистоларна књижевност и жене*, <<http://www.academia.edu>>

⁹ Лексема је архаична и као таква означена је и у РСАНУ, где су забележени глагол *вазљубити* ‘заволети’ и партицип *вазљубљени* ‘вољени, драги’.

Gordana R. Štasni

LANGUAGE BARRIERS IN THE PERCEPTION OF SERBIAN MEDIEVAL
LITERATURE

Summary

It is well-known that primary school students have difficulties accepting and understanding works of medieval literature. A research was conducted in 2016 in order to determine how the language of these literary works represented an obstacle in the perception of this type of texts. The subjects of the research were 110 students of year 7 of Petefi Sandor Primary School from Novi Sad. The students filled in a questionnaire with selected sentences from St Sava's *Epistle to Abbot Spyridon* and they were expected to write how they understood focused expressions in a wider context. This paper presents the results of the research with the appropriate interpretations.

Keywords: Serbian medieval literature classes, St Sava's *Epistle to Abbot Spyridon*, survey